

ւելան Եւսերու օրինաւորութիւնը. (էջ 3—7), ուր կ'ապացուցուի Արեւելեան եկեղեցեաց Եւսերու պատմական ծագումն ունենալն եւ ի մէջ կը բերուին Գրիգոր Ժ., Պողոս Ե., բայց ի մասնաւորի Բենեդիկտոս Ժ. եւ Լեւոն Ժ. Գ. քահանայապետներու վճիռներն ի կողմն արեւելեան Եւսերու, որոնցմէ յայտնի կը տեսնուի թէ Հռոմայ քահանայապետները "միշտ պաշտպանած են արեւելիցները ընդդէմ Լատինաց՝ արեւելեան Եւսերը ընդերու Տամարբան քանքերուն": Բենեդիկտոս Ժ. Հայոց եւ Ասորաց առաւն վճռոյն մէջ (1755 Յունուար 27) կը սահմանէ որ արեւելեան Եւսերը պէտք են պահպանուիլ եւ ծանր պատժներ կ'որոշուին այն լատին քահանայից, որոնք արեւելիցներն իրենց Եւսին եւ կեցընելով՝ լատին Եւսն ընդունիլ կու տան: Ամսուր յիշատակաց արժանի է Լեւոն Ժ. Գ. քահանայապետին 1894ին հասած վճիռը, որով Բենեդիկտոս Ժ. Կ. այս որոշումներն ամեն արեւելեան եկեղեցեաց վրայ կ'ընդարձակուին, սահմանելով որ այն լատին քահանան որ կը յանդգնի խորհրդով կամ օգնութեամբ՝ արեւելեան քահանայի մը լատին Եւսն ընդգրկել աւել նուիրել գործով յանուածեղիցեաց կախալայման պատժը չվերացուցած հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէ. "եթէ կան ինչ ինչ աստուածաբաններ կամ քահանաներ, որոնք Արեւելեայց լատինացունը կը պահանջեն եւ անոնց լատին Եւսին դառնալուն վրայ դրուած կը տեսնեն ամեն փրկութիւն, այս պահանջումներն ընդները կրնան մանաւանդ՝ Արեւելեայց միութեան հարցը մեծ վտանգի ենթարկել, ինչու որ Արեւելեայց բնական եւ ամենաօրինաւոր սիրով յարեալ են իրենց Եւսերուն":

Հարկ չկայ կարծենք Հեղինակին ամեն տեսութիւնները կարգաւ յանաջ բերել. ինչպէս այս՝ նոյնպէս գրքին մէկու մասերն ալ մեծ հմտութեամբ եւ գիտականորէն գրուած են: Արեւելեան Եւսերուն հնութիւնն ու ծագումը, ծխական արեւելեան լեզուները, բնագիտները, նոյնպէս արեւելեան Եւսերուն առաւելութիւններն ու թերութիւններն (էջ 4—34) են շատ գրաւիչ կերպով պարզուած են՝ առանձնապէս ծանրանալով նաեւ Հայոց Ծիսաբանին վրայ: Գրքին երկրորդ մասը (էջ 55—241) կը կազմէ Յունաց եւ Ալաններուն եկեղեցական արաւորութիւնն ու եկեղեցական տարին. անուանց եւ նիւթց ցանկով մը կը վերջնայ աշխատասիրութիւնը, իւր մտղծները զսեմ: Իշեան Մարտի-

միւնանի, որ յաջողութեամբ ի գլուխ հանելու դասախառնութեանց յարգող հասարակներն ալ, զորոնք ընթանալէս պիտի հիւրընկալէ ոչ միայն Արեւմուտքը, այլ մանաւանդ Արեւելքը:

Հ. Պ. ՓԵՂԻՍՏԵԱՆ

ԳՐ. ՏԵՐ-ՊՈԳՈՍԵԱՆ, Լեւոնականք. Ա. Փորձ կովկասեան ժողովուրդներ համեմատական ազգագրութեան. Ուրուքի: Եռւշի, տպ. Մ. Բաքալանեան, Թաւրիսեան փողոց № 5, 1910, էջ 8, Ը+26. Գին 80 Կ:

"Կովկասեան լեւոնաբնակ ժողովուրդեան համեմատական, ազգագրութեան ուսումնասիրութեանց Ա. Պրակն է, զոր մեզ կը ներկայացընէ Գր. Տեր-Պողոսեան՝ իրեն Խախապատրաստական փորձ մը նոյն ազգաց իսկական ազգագրութեան: Առաջին պրակն կը տեսնուի գործնականապէս թէ հայ ազգագրութեան համար որչափ կարեւոր է ընթացիկ կովկասեան ազգաց բարոյից եւ սովորութեանց ուսումնասիրութիւնը:

Ուրուքի՝ Թրքաբնակ գիւղ մըն է եւ կ'իյնայ Եւրոպայի լեւոնաբնակ, ասոր բնակիչները՝ կովկասեան այն լեւոնաբնակ ժողովուրդեան խմբին կը վերաբերին, որոնք ցայսմ զուրկ մնացած են քաղաքակրթութեան բարեբար ազդեցութենէն: Ահա այս լեւոնաբնակ ժողովուրդեան նուիրուած է սոյն պրակը, ուսկից կ'իմանալք, որ Ուրուքիացիները քաղաքակրթութեն մեծ ազդեցութիւն մը կրած են Հայերէն: Արդէն Հոյգեր Պետերսըն իւր "Հայերէն եւ Գրացի լեզուները" (ՀԱՆԻ. ԱՄՍ. 1906, էջ 287) գործին մէջ մասնացոյց բրած էր թէ կաւկասեան ցեղերը՝ իրենց լեզուին մէջ հայերէնէ շատ բառեր փոխ առած են. այսմ յարգ. հեղինակը՝ ուսումնասիրելով Ուրուքիացեաց կեանքը, ասոր վրայ կ'աւելցընէ քաղաքակրթական ուրիշ տարրերն ալ, իսկականութեամբ, "Կովկասեան լեւոնաբնակ, եւն, որոնք հայ կեանքին համապատասխան թերութեան հետ այնպէս սերտ աղբիւր ունին որ, ինչպէս քննադատը կը մասնաւորէ, Հայերէն փոխառութիւններն են: Անշուշտ նոյնպէս հետաքրքրական նիւթեր պիտի ընծայեն յաջորդ պրակներն ալ, որոնք ամենայն յաջողութիւն կը մտղծենք:

Հ. ԱՂԵՍՏԱՆԻ ՄՈՏԻՍԵԱՆ

